

СТАНОВИЩЕ

от

Доц. д-р Димитър Александров Панайотов

Нов Български университет,

Департамент „Администрация и управление“

на

дисертационен труд на тема „Концептуален модел на стратегическа йерархия и неговото отражение върху финансовите резултати - приложен в автомобилната индустрия”

представен от: доц. д-р Красимир Годоров, кандидатстващ за придобиване на научната степен „Доктор на науките“ по професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Финанси“

1. Общо описание на представените материали

На основание чл. 13 от ЗРАСРБ, чл. 40 от ППЗРАСРБ и чл. 6 ал. 8 от Правилника за условия и ред за придобиване на степен „доктор на науките“ във ВУЗФ, както и със Заповед на Ректора на ВУЗФ № 389 от 26.11.2020 г. съм определен за член на Научно жури. На първото заседание на Научното жури съм определен за представяне на становище, което да констатира в каква степен се покриват изискванията по Чл. 37. (Изм. - ДВ, бр. 19 от 2011 г., в сила от 8.03.2011 г.), а именно: **(1) Дисертационният труд за придобиване на научна степен „доктор на науките“ трябва да съдържа теоретични обобщения и решения на големи научни или научно-приложни проблеми, които съответстват на съвременните постижения и представляват значителен и оригинален принос в науката; (2) Дисертационният труд по ал. 1 се подготвя самостоятелно и не може да повтаря буквално темата и значителна част от съдържанието на представения за придобиване на образователна и научна степен „доктор на науките“.**

Представените материали имат следните най-общи характеристики:

- Дисертационен труд **в обем от 272 страници** (+34 страници приложения), включващ списък на фигурите (85 фигури), библиография - с цитирани 352 източници, приложение с анкетна карта, обхващаща 7 ключови въпроса по 4-ри степенна скала.

- **Списък с публикациите** на кандидата по темата – **9 броя** (**3 монографии, 3 студии, 3 статии**) в авторитетни академични издания. 6 - издадени в България, 3 – в чужбина (AV AkademikerVerlag; Emerald Group Publishing (ML); Lambert academic publishing). Общият брой страници на 3 –те монографии надхвърлят 1300 с.
- **Списък с търсени приноси** – посочени са **2** научни и **3** практико-приложни приноса.
- **Автореферат** – представен, 90 страници, отразяващ напълно постигнатите резултати в дисертацията.

Първа констатация:

Доц. д-р Красимир Тодоров е представил материалите, които са формално изискуеми за кандидатстването за научната степен „доктор на науките“. **И напълно достатъчни, за да се оцени натрупания капацитет от знания и тяхната постоянна трансформация в определени научни, практически и експертни решения.**

2. Кратки биографични данни за докторанта – защитава дисертация „*Счетоводни модели за съпоставяне на приходите и доходите в корпоративни структури*“, доктор по научна специалност 05. 02.07, защитена през 2004 г. За периода 2002- 2014 г. работи в Инчкейп – Тойота Балканс и ТМ Ауто – *официален дистрибутор, финансов директор и управител*. Участва в изработването и приложението на *глобални стратегии в редица международни инвестиционни проекти* в Русия, Грузия, Азърбайджан, Румъния, Македония, Полша.

3. Актуалност на тематиката и целесъобразност на поставените цели и задачи

Актуалността на изследваните явления, свързани с изграждането на концептуален модел за стратегическа йерархия, отразява не само непрекъснатата еволюция в развитието на научния мениджмънт, постоянната дискусия по различните концепции, теории и модели на приложение, но и съвременните тенденции за развитие на науката в един постмодерен и посттеоретичен свят. В който теоретичните конструкции и структурни определености отстъпват до голяма степен на: „нелинейното“ и турболентно развитие; постоянната трансформация и динамиката на протичащите процеси; движението на знанието към интегративност, продуктивност и

приложение. В този смисъл темата на дисертацията напълно се вписва в този порядък на осмисляне на стратегическото управление, различните му направления, нива, обвързване на функции, категории и извеждане на теоретико-приложни инструменти за постигане на устойчиво конкурентно предимство в съвременните корпорации. Това от своя страна е истинско интелектуално предизвикателство за автора на дисертацията.

4. Познаване на проблема

Кои са основните предпоставки за превръщане на тази амбициозна цел в успешно изпълнена научна задача (мисия)?

На първо място, неговото последователно и системно проучване на основополагащите фундаменти, подлагането им на дискусия, подходите му към аналогия и трансфер към ново знание, както и афинитетът към систематизирането на различните концепции, попаднали във фокуса на изследването. Това е особено видно в представените разработки, публикации и оценки, предшестващи дисертацията. С въвеждането и използването на такива ключови понятия и категории като: „стратегическо позициониране“, „външна и вътрешна стратегическа перспектива“, „стратегическа пирамида“, „стратегически айсберг“ и др. Както и в търсенето на холистичен подход, интегрирано знание, връзки и зависимости между екстрогенни и ендогенни фактори при обосноваването на концептуалната рамка на новия теоретичен модел.

На второ място, това е изграденият академичен подход на автора да систематизира и декомпозира елементи, като дискутира максимален обхват на мнения, гледни точки и дефиниции, за да достигне до същността на изследваните явления. А след това да ги обединява във връзки и свързващи категории за нов концептуален модел.

На трето място, това е статутът на автора (заемащ различни роли и ръководни длъжности в международни автомобилни корпорации в рамките на 15-годишен период), позволяващ му да проявява системно логиката на баланс между „двете култури“, т. е да възприема в еднаква степен позицията на „учения-изследовател“ и „мениджъра-изследовател“ (по П. Дракър). Както и „привилегията“ му да прилага конкурентен ситуационен анализ (по модела на М. Портър) при идентифициране на успешни стратегии, обвързвани и с изготвяне на финансови прогнози.

5. Методика на изследването – авторът прилага дедуктивен и индуктивен анализ в изложението, системен теоретичен синтез, емпирични подходи, методи на сравнението и наблюдението.

6. Характеристика и оценка на дисертационния труд – дисертацията е добре структурирана в три глави, които са логически обосновани, като всяка една от тях завършва с основни изводи и надграждащи акценти.

Втора констатация:

Доц. д-р Красимир Тодоров има ясно изграден научен профил по проблематиката и областта на своите управленски, икономически и финансови търсения, притежава афинитет към задълбочена систематизация на понятийния апарат, както и стремеж към по-широка методология и интердисциплинарност за обхват на изследваните явления.

7. Приноси и значимост на разработката за науката и практиката

Кои са значимите постижения в дисертацията?

1) Прилага се не само мултидисциплинарен подход, но и междуфункционален подход (така необходим за съвременните MBA - програми при определяне на нейните съдържателни характеристики, структурни направления, специализации и форми на обучение). С извеждане на аргументи за преструктурирането на стратегическата йерархия, субординирането и взаимодействието на определени стратегически нива, тяхната обосновка и отражение върху финансовите резултати на проучваните компании. И по този начин продължава дискусиите по отношение на теориите, основани на пазара (стратегически мениджмънт) и тези, основани на ресурсите (ОМ), като поставя под съмнение валидността на редица твърдения в проучваните литературни източници по проблематиката. Действително много от тях се нуждаят от критичен анализ, допълнителни уточнения, теоретично построяване (конструиране) на основата на същностни променливи, издигнати хипотези и тяхната проверка в експерименти, провокирани изследвания и практически приложения. Тази логика на поставена цел, задачи, обект, предмет и основни хипотези се проследява във всички структурни единици на дисертацията (глави, параграфи) – с опирание на базови концепции, подложени на критичен анализ, с индуктивни и дедуктивни сравнения на

предимства, недостатъци и ограничения на изследването, като се завършва с интерпретация на автора чрез прецизни обобщения в класификации, таблици, фигури и изводи.

2) Задълбочава и разширява стратегическата същност на операциите, както и на класическите характеристики на ОМ по отношение на използването на алгоритми при вземане на решения за оптимизиране на използваните ресурси, като му придава: по-голяма комплексност и роля на трансформационен процес, който обхваща целия бизнес; с 4-ри перспективи на стратегии (52 с.); притежава „меки“ и „твърди“ аспекти (77 с.); с обособено по-самостоятелно значение, извън функционалните стратегии, но и като важен фактор за създаване на конкурентно предимство. Това изисква, както твърди авторът, икономическата теория да търси продуктивността на едни или други ресурси, като се опира и в по-голяма степен на психологическия анализ и организационното поведение (111 с.). В тази насока конструиратите модели, обвързани с 4-те нива на компетентност, с елементите на организационен дизайн и формирането на „производствени способности“, по аналогия на т. нар. „пясъчен конус“, допълват оригиналното виждане на автора за еволюцията на ОМ в теорията и практиката.

3) Обосноваването на теоретичната рамка за новаторски модел за стратегическа йерархия е не само на базата на припокриващи се концепции, принципи и тяхната систематизация, но и се търсят потвърждения и доказателства чрез финансов анализ (по модела на Дюпон, анализ на оборотния капитал, консолидирани финансови отчети на 5 глобални автомобилни компании), но и чрез експертно емпирично социологическо проучване за приложимостта на концептуален модел, обхващащо мнението на 15 корпоративни мениджъри на водещи компании у нас.

8. Преценка на публикациите по дисертационния труд – 9-те публикации са свързани с тематиката на дисертацията.

9. Преценка за изпълнение на минималните национални изисквания – кандидатът има за периода 14 цитирания, покриващи необходимите показатели.

Трета констатация:

Доц. д-р Красимир Тодоров покрива поставените цели и задачи на дисертацията, съответните научни и практико-приложни приноси, като **демонстрира оригинални**

подходи за аргументиране, извеждане и доказване на своите тези. В тази насока са особено сполучливи направените обосновки и неговата **лична позиция** за концептуални различия и необходимостта от преформулиране на класическата йерархична структура (187 с.).

10. Критични забележки и препоръки

Тук направените съображения (1 и 2) са до голяма степен отражение на започната дискусия от автора, провокираща разсъждения по принцип и имат предимно характер на предложения към неговите бъдещи изследвания.

1) Обосноваването на всяка една „добра теория“ винаги припокрива поредица от теоретични принципи и емпирични доказателства, като се има предвид и водещият постулат от следната теза: **добрата практика не може да бъде ненаучна, а добрата наука – непрактична, тъй като добрата теория задължително намира практическо приложение.** От друга страна, „чистата наука“ е лишена от смисъл, ако не може да се осъществява в бизнеса под формата на модели, функциониращи структури или базисни принципи (подходи) в реални жизнени ситуации. Защото компаниите и съответните им оперативни стратегии не се прилагат „в някакъв идеален свят, а в света, в който живеем“ (Дж. Стиглиц), но и като се използват различните знания, подобно на „инструменти, поставени в една обща кутия“ (П. Дракър). В този смисъл **представената теоретична рамка покрива критериите на своеобразна мезотеория, обединяваща разнообразни данни и фактори от макро- и микроанализа.** Като нейната подуктивност трябва да се търси освен в прецизната теоретична систематизация, но и във взаимодействието между наличните ресурси (материални, човешки, финасови, информационни), влиянието на външната среда, мрежовите и виртуални структури (екипи), високата или ниската специфичност на транзакциите (Фр. Фокуяма) – т.е. как се осъществява баланса между всички части на динамично променящата се система в определена йерархия (механизми, норми, стандарти). Както за корпоративни структури, но така и при средни, малки фирми в бизнеса, които са преобладаващи. Авторът правилно стига до подобни изводи в своето изложение, като допуска, че конфигурацията на „**новия концептуален модел е възможно да бъде различна за различните видове индустрии**“. Както и до това, **че неговата валидност „трудно би могла да бъде емпирично доказана, след като наборът от принципи е основно теоретичен“** (246 с.)

2) В тази насока са и специфичните продуктивни направления, **подсилващи интердисциплинарното мислене**: стратегически мениджмънт и реализацията на класическите управленски функции, различните управленски стилове, лидерство, организационно поведение и организационна култура. Както и по отношение на отделни аргументирани концепции, като тази за жизнения цикъл, но със съвременни трактовки – ILSM (Integrated Life Cycle Management). Или за интегрираното му управление, водещо до дългосрочни стратегии, постоянно подобрене и пътна карта на продукта (обвързан дизайн, технология, оценка и обучение). Още повече, че проведеното изследване има характер повече на тест-изпит по новия концептуален модел, а не до идентифициране на изследваните явления в проучваните компании по същностните компоненти, проследени в теоретичен план. Не става ясно какво точно се има предвид: операционен мениджмънт или управление на операциите (Operations Management), чиято същност по критерии или индикатори по принцип са теоретично добре обосновани, но как функционира (или се възприема) в практиката; в каква степен е еквивалентна тяхната синонимна употреба при „производствена“ или за организационен дизайн (по Кемпел, 149 с.). И в каква степен се явява и оперативна - разбирана и възприемана предимно като качествена характеристика на мениджърска способност, което си проличава и от анкетата с експертите. Или означава, че като осмисляне и действие все още са на фиг. 33 (44 с.). А като функция продължава да играе самостоятелна, но подчинена роля, а не интегрирана в стратегическата йерархия.

3) Допускат се печатни грешки, които в някои отношения могат да разглеждат като допустими, но вече хронично повтарящи се (пренасяни и в инструментариума на изследването), дори и да не нарушават смисъла на понятията, влияят върху цялостното представяне на разработката. Възприемат се като досадна небрежност. Липсва и единен стандарт за цитиране на литературните източници в библиографията (по отношение мястото на посочване годината на издаването).

ЗАКЛЮЧЕНИЕ

Дисертационният труд *съдържа научни, научно-приложни и приложни резултати, които представляват оригинален принос в науката* и отговарят на **всички** изисквания на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ) и Правилника за прилагане на ЗРАСРБ. Представените материали и дисертационни резултати **напълно** съответстват на специфичните изисквания на

Правилника за приемане и обучение на докторанти във Висшето училище по застраховане и финанси.

Дисертационният труд показва, че докторантът доц. д-р Красимир Тодоров **притежава** задълбочени теоретични знания и професионални умения по Професионално направление 3. 8. Икономика, като **демонстрира** качества и умения за самостоятелно провеждане на научни изследвания.

Поради гореизложеното (и посочените от мен **3 ключови констатации**), убедено давам своята **положителна оценка** за проведеното изследване, представено от рецензираните по-горе дисертационен труд, автореферат, постигнати резултати и приноси, и **предлагам на почитаемото научно жури да присъди образователната и научна степен Доктор на науките“ по професионално направление 3.8 „Икономика“, научна специалност „Финанси“** на доц. д-р Красимир Тодоров.

15.01.2021 г.

Изготвил становището:

(доц. д-р Димитър Панайотов)